

מוסדות
**דרכי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייס שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

זאת חקת התורה

הלכה

במצות פרה אדומה

פרשת חקת תשפ"ח

שנה כ"ז – קובץ כ"ז [תתקכ"א]

יו"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י

מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של

מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:

ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

יעמדו על הברכה

המזכים את הרבים בהפצת תורתו
של מרן הגאב"ד שליט"א

This Week's Shiur is dedicated
In honor of the Simcha of the marriage of
Noach Moshe Bornstein
to **Sarah Leah Ledereich**

May the Zivig be Olah Yafa
and may they build a Bayis Neeman B'Yisroel.
Wishing for Yeshuos for all of Klal Yisroel

Dr. and Mrs. Pesach Ledereich

פרשת חקת

במצות פרה אדומה

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על" (במדבר י"ט ב').

א

מחלוקות הראשונים במניין מצוה זו

נחלקו רבותנו הראשונים מוני המצוות במצוה זו, האם ובאיזה אופן כלולה היא במנין המצוות, ושלש מחלוקות בדבר.

דעת הרמב"ם, דשתי מצוות שונות יש כאן. בספר המצוות (מצות עשה ק"ח), מצות מי נדה, כתב: "היא התורה שהורונו במשפטי מי נדה שיטהרו בענין אחד ויטמאו בענין אחר". ובמצות עשה קי"ג מצות פרה אדומה, כתב: "שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מזומן למה שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת".

הרי לן בשיטתו דמצות עשיית פרה אדומה לחוד ומצות מי נדה לחוד. ובעקבות הרמב"ם הלכו הסמ"ג (מצוות עשה רל"ב, רל"ג), והחינוך (מצוות שצ"ז ושצ"ט) עי"ש.

הרמב"ן שם (מצוה צ"ו) סילק ממנין המצוות של הרמב"ם את כל המצוות מצ"ו עד ק"ח, משום שלשיטתו דיני הטומאה אין מקומם במנין תרי"ג מצוות, וז"ל שם: "לא ראיתי להביא דין הטומאות (צ"ו – ק"ח) בחשבון המצוות, לפי שהן רשות גמורה מכל צד, אין בהם ענין מצוה שתמנה". אך הרמב"ן לא השיג על מצוה קי"ג, ואף לשיטתו מצוה לעשות פרה אדומה, ומסכים בזה לדעת הרמב"ם.

בספר היראים (במצוה ש"ט – תמ"ב) מנה רק מצות מי נדה, וז"ל "מצוה יוצרנו כשיטמא אדם במת שיזו עליו מי חטאת דכתיב בפרשה זאת חקת התורה אדם כי ימות באהל וגו'".

במצות פרה אדומה

ונראה בשיטתו דעשיית הפרה אינה אלא הכשר והכנה לטהרת טומאת המת שהיא המצוה, ולכן לא מנה את מצות הפרה כמצוה בפני עצמה.

ב

עשיית הפרה מצוה או הכשר מצוה

ובאמת צריך עיון בשיטת הרמב"ם, דהלא בשרש י' כתב יסוד גדול, דלעולם אין למנות במנין המצוות את מה שאינו אלא הכשר והכנה למצוה אחרת עי"ש, וא"כ למה נמנה מצות עשיית הפרה אחר שהרמב"ם כתב להדיא דכל גדר מצוה זו "לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מזומן למה שיצטרך אליו", הרי דכל מהות המצוה להיות אפרה מזומן לטהרת הטמא מת, ואם כן הלא הכשר היא למצוה אחרת.

וצריך לומר, דכיון דכל מצות טהרת הטמא מת אינו אלא רשות ולא חובה [אלא שדעת הרמב"ם דדיני הטומאה וטהרה הוי בכלל המנין אף שאינם מצוה אלא רשות, כנ"ל מהרמב"ן שהשיג עליו בזה], ומצות הפרה חובה היא, על כרחך אי אפשר שמצות הפרה תהיה הכשר והכנה לטהרת הטמא בלבד, דאי אפשר שתהיה החובה הכנה לרשות, ועל כרחך דהוי מצוה בפני עצמה, אף שמהותה וענינה להיות אפרה מזומן למה שיצטרך אליו, ודו"ק בזה.

ועוד נראה בזה במה שיש להעיר, דבמצוה זו כתב הרמב"ם דהמצוה היא "לעשות פרה אדומה", אף שכל ענינה להיות אפרה מזומן לטהרה. ובמצוה ל"ה כתב "שצונו שיהיה לנו שמן עשוי על המתכונת המיוחדת מוכן למשוח בו כל כהן גדול" וכו', הרי שלא כתב דהמצוה היא "לעשות שמן המשחה", דבאמת אין כאן מצות עשייה דכל המצוה רק שיהיה לנו שמן, ואם כן למה כתב לגבי פרה אדומה דהמצוה הוא לעשות.

ונראה דכיון דפרה אדומה קרבן היא, וחטאת קריא רחמנא (ע"ז כ"ג ע"ב), על כרחך דמצוה היא, ושאני משמן המשחה דאין בו אלא מעשה אומנות ואין בו קדושת קרבן ועבודה, ודוק בזה כי פשוט ונכון הוא.

במצות פרה אדומה

ג

בחלק המצוה להניח אפר הפרה למשמרת

והנה ידוע דבאפר פרה מלבד היותו מזומן לטהרת מת, נצטוינו בו עוד להניח ממנו למשמרת לבני ישראל, וכך אמרו בתוספתא (פרה סוף פ"ג, וברש"י בפרשתנו י"ט ט')::

"לשלשה חלקים מתחלקת, אחד ניתן בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות, ואחד ניתן בחיל, זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנה בני העיירות וכל הצריכין ליטהר, וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין ממנה, וזה שבחיל נתון למשמרת מגזירת הכתוב שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה". ע"כ.

ויש לעיין באיזה חלק מהני ג' חלקים נצטוינו במצות עשה זו.

הנה מבואר בדברי הרמב"ם, החינוך והסמ"ג, דהמצוה היא לעשות פרה להיות אפרה מזומן לטהר טמא מת, והיינו שני החלקים שניתן בהר המשחה ושניתן למשמרות חוץ לעזרה. אבל בספר המצות לרס"ג (ח"ג פרשה מ"ה) כתב "ופרה למשמרת בתדר", ומשמע מלשונו דעיקר המצוה היא לעשות פרה להיות אפרה למשמרת, והיינו אותו החלק שבחיל.

אך תימה הוא שיהא עיקר המצוה במה שאינו מיוחד לטהרה אלא למשמרת, והלא פשיטא שעיקר מצות פרה אדומה אינו אלא לטהרת טמא מת.

אמנם לפי מה שנתבאר לעיל, אפשר דס"ל דבמה שעומד לטהרה אינו מצוה אלא הכשר מצוה למצות הטהרה וכמו שביארנו לשיטת היראים, אך באותו חלק שמונח למשמרת הרי אינו הכשר למצוה כלשהי, על כן היא המצוה המנויה כמצוה בפני עצמה.

והגרי"פ פרלא כתב שם דרך מחודשת מאוד, ויסוד דבריו במה שדייק מדברי רש"י ביומא (ד' ע"א) דאף מי נדה שהניחו למשמרת לבני ישראל בחיל, היו מזין ממנו לטהרת הכהן גדול לפני יום הכיפורים. דבגמ' שם מבואר "זה וזה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם", וכתב רש"י "מכל פרה ופרה היו נותנין קצת למשמרת מן האפר בחיל", הרי דמשום כבוד כהן גדול וטהרתו היו מזין עליו מן המים שבחיל שהיו בהם מכל פרה ופרה. ולפי זה כתב הגרי"פ דרק מה שבחיל נחשב למצוה, כיון שטהרת

במצות פרה אדומה

הכהן הגדול לעבודת יום הכיפורים חובה היא, מה שאין כן אפר פרה שממנו מזין על כל טמאי המת כיון שאין טהרתן חובה, אין עשיית הפרה מצוה.

אמנם לענ"ד אין בזה סברא כלל, דנראה פשוט דאין ההזאה לכהן גדול ממי נדה שבחיל אלא מעלה בעלמא ובודאי שאינה מן התורה. ואף אם יהא מן התורה, כמה רחוק לומר דכל מצות הפרה אינה אלא בשביל טהרת הכהן גדול אחת לשנה, דבר שלא מצינו לו זכר בשום מקום. ועוד דבאמת אף טהרת כל אדם לעשות פסח במועדו מצוה היא, ולא רק טהרת הכה"ג לעבודת יום הכיפורים. סוף דבר דרך זו אף שפלפול נאה היא, רחוקה היא מציר האמת.

והנראה עיקר בדעת הרס"ג, דלאו דוקא נקט דהמצוה היא למשמרת, ומצוי מאוד בדברי הרס"ג ביטויי המליצה, והגרי"פ בעצמו הביא שם מדברי הרס"ג באזהרות על סדר עשרת הדברות שכתב "לשרוף הפרה ולטהר באש ובמים בארץ". והנראה דס"ל לרס"ג דבאמת מצוה זו כוללת את כל מעשי הפרה וחלקיה, ואפשר דאין בזה כלל מחלוקת בין הרס"ג ושאר הראשונים כלל ולכו"ע הוי עיקר מצות הפרה לשם טהרת טמאי מת, אף דגם האפר הניתן בחיל למשמרת הוי בכלל המצוה כמבואר.

ד

במצות טהרת מי נדה

והנה אף במצות טהרת מי נדה נחלקו הראשונים, ואף בזה יש שלש דרכים.

דעת הרמב"ם (במצוה ק"ח) דמצוה זו שתי פנים לה, לטהר טמאים ולטמא טהורים, וכלשונו "שהורנו במשפטי מי נדה, שיטהרו בענין אחד ויטמאו בענין אחר".

והראב"ד תמה עליו בהשגות למנין המצוות, דלמה לא ימנו כשתי מצוות, הטהרה לחד והטומאה לחד.

ומדקדוק לשונו של היראים (שם) יש ללמוד, דאין מצוה במי נדה אלא לטהר, וכלשונו "צוה יוצרנו כשיטמא אדם במת שיזו עליו מי חטאת".

והנה דעת היראים נקל להבין, דתכלית המצוה בודאי איננה הטומאה שעל ידי מים אלה, אלא מה שהם מעלים את הטמא מטומאה לטהרה, ומה שמים אלה מטמאין

במצות פרה אדומה

טהורין אין זה אלא דין ולא מצוה. אך צ"ב במה שנחלקו הרמב"ם והראב"ד אם הטומאה והטהרה מצוה אחת הנה או שתיים. והכסף משנה שם כתב לישב דעת הרמב"ם "דדבר אחד הוא המטמא והמטהר", וצ"ב בדבריו. ונראה בזה, במה שיש לחקור בהדי כבשי דרחמנא בכבשוננו של עולם, האם הטומאה והטהרה במי נדה דפרה אדומה ענין אחד הם וכרוכין ירדו מן השמים, או שמא שני דינים שונים יש כאן.

[והלא ביומא (י"ד ע"א) מבואר דעל ענין זה שהפרה מטהרת טמאים ומטמאה טהורים נאמר שמצוה זו חוקה היא ואין לך רשות להרהר אחריה].

והנה כתב הרמב"ם (הלכות פרה אדומה פט"ו ה"א):

"במה דברים אמורים שמי חטאת מטמאין בזמן שנגע בהם וכו' קודם שיעשו מצותן, אבל אחר שעשו מצותן אין מטמאין כלל".

והרמב"ם חזר על הלכה זו (שם בהלכה י'):

"המגביה כלי שהוזה עליו והרי עליו מים טהור, שהמים שעשו מצותן אין מטמאין".

ועיין עוד בדברי הראב"ד (שם בהלכה ח'). ומקור הלכה זו במשנה (פרה פרק י"ב מ"ד), דשם מבואר שהמים אין מטמאין אלא "עד שיעשו מצותן" עי"ש.

ומלשון המשנה והרמב"ם נלענ"ד, דיסוד זה דומה למה שאמרו בכמה מקומות "אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו", דכמו שאין מועלין בהקדש שנעשית מצותו, כך אין מי פרה אדומה מטמאין לאחר שנעשית מצותן.

והנה במנחת אשר למס' פסחים (סימן כ"ד) ביארתי שתי דרכי הבנה שמצינו בדברי רבותינו הראשונים בהלכה זו דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו. רש"י כתב בכמה מקומות (פסחים כ"ו ע"א, יומא נ"ט ע"ב וזבחים מ"ו ע"א) דלאחר שנעשית מצותו שוב אינם "קדשי ה'" ובטל עיקר ייעודו, ומשום כך אין בו מעילה, וביארתי בשיטתו דאיסור מעילה יסודו במה שההקדש מיועד לגבוה ונאסר בו שימוש ההדיוט, ולאחר שנעשית מצותו ושוב אינו עומד לגבוה, שוב אין בו איסור מעילה.

במצות פרה אדומה

אך התוס' בתמורה (ל"ג ע"ב ד"ה הנשרפין) כתבו, דמה שאמרו כל הנשרפין אפרן מותר טעמו משום שכיון שצוה הכתוב לשורפן, כיון שנעשית מצותו הלך איסורם, דהוה כמו דבר שנעשית מצותו שאין מועלין בו, אף דפשוט מאוד, שהשריפה הוא משום איסור ההנאה ואין איסור ההנאה משום שעומד לשריפה, ועל כרחך דהתוס' נקטו בזה טעם אחר, עי"ש.

ולפי זה נראה, דהרמב"ם נקט בזה כסברת רש"י, ולשיטתו מסתבר לומר סברא זו רק בטומאת פרה אדומה, דחידש הרמב"ם דמה שהפרה מטמאת אינו אלא משום שהיא עומדת לטהרת הטמא מת, והתורה גזרה עליה טומאה בהיותה עומדת לטהרה, ומשום כך אמרו דלאחר שנעשית מצותו ובטל יעודו שוב אינו מטמא.

ואם כנים הדברים מובנים דברי הכסף משנה "דדבר אחד הוא המטמא והמטהר" וענין אחד הם, ולפיכך נקט הרמב"ם דמצוה זו כוללת הטומאה והטהרה כיון שענין אחד לשניהם.

אך דעת הראב"ד דתרי מילי הן הטומאה והטהרה ולא הא בהא תליא, ומשום כך מסתבר דשתי מצוות הן. ואפשר עוד דאף לשיטת הראב"ד מה שאמרו במשנה דמי נדה לאחר שנעשה מצותן אינם מטמאין דמיא להא דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו, אלא דס"ל כשיטת התוס' בתמורה דאין זה משום דאיסור מעילה קשור למצות הקדשים כמבואר, ודו"ק בכ"ז כי קצרת.

אמנם אף שהדברים נעימים ומתיישבים על הלב נראה יותר בפשוטן של דברים, דדעת הרמב"ם דאף אם אין הטומאה והטהרה קשורים במהותן, מ"מ שני דינים הם במצות מי נדה, וכבר כתב הרמב"ם דחלקי המצוה אינם מצוות שונות, וכמו כן במצוה זו מסתברא ליה שכל דיני מי נדה, טומאתן וטהרתן, חלקי מצוה הן של מצוה אחת.

ה

קריאת פרשת פרה

כתב השלחן ערוך בסי' תרפ"ה (ס"ז): "י"א שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מגין צריכים לבא למקום שיש מגין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא".

במצות פרה אדומה

ובסעיף קמ"ו (ס"ב) סתם המחבר לומר דאכן פרשת זכור ופרשת פרה קריאתן בעשרה מדאורייתא, והמגן אברהם (ר"ס תרפ"ה) תמה עליו דהלא לא מצינו כל מקור דיש מצות קריאה בפרשת פרה, ומהיכי תיתי לומר דמן התורה היא.

והנה הבית יוסף (סי' תרפ"ה) כתב מקור שיטה זו, בתוס' ברכות (י"ג ע"א ד"ה בלשון), שהביאו דברי דברי רש"י במגילה (דף י"ז ע"ב) בהא דאמרי' תורה בכל לשון נאמרה, ופרש"י דהיינו לענין לקרות בתורה, והק' תוס' "ולא נהירא, דהא עזרא תיקן קריאת התורה, ומקמי דאתא עזרא והיו למה לי. וי"ל דמיירי בפרשיות המחוייבין לקרות דאורייתא, כמו פרשת זכור ופרה". וכבר כתב הגר"א שם בביאורו דנוסחה משובשת היתה לפנייהם, ובאמת בתוס' דידן לא כתב פרשת פרה אלא פרשת זכור בלבד. אך באמת זכינו בדורנו לאורם של כמה מרבנותנו הראשונים עמ"ס ברכות, ובתוס' הרא"ש שם וגם בתוס' רבינו יהודה החסיד אכן גרסו שם "פרשת זכור ופרשת פרה" וכ"ה בריטב"א במגילה (י"ז ע"ב), וכן גם הגירסא בש"ס ונציה, וא"כ דברי הבית יוסף יש להם בית אב ואין בהם שיבוש.

אך תמיהת המגן אברהם במקומה עומדת, היכן יש רמז בתורה שיש מצוה בקריאת פרשת פרה. והמגן אברהם הביא בשם השל"ה דאין בזה אלא מצוה דרבנן עי"ש, אך מדברי החינוך (במצוה שצז) יש ללמוד דאין זה אלא מנהג ולא מצוה דרבנן, דז"ל: "נהגו כל ישראל לקרות פרשה זו בכל שנה ושנה בשבת קודם לפרשת החדש ולעולם אין מפסיקין בין פרשת פרה לפרשת החודש".

ומצינו בדברי האחרונים כמה דרכים בפתרון חידה זו.

א. כתב רש"י במגילה (כ"ט ע"א ד"ה פרה אדומה) על מה שאמרו במשנה דבשבת השלישית אחרי ר"ח אדר קוראין פרשת פרה, ופי' רש"י "להזהיר את ישראל לטהר, שיעשו פסחיהן בטהרה". ובכלבו (סימן מ"ו) וברוקח (סימן רמ"א) הוסיפו דמשום דשואלין ודורשין שלשים יום לפני החג קוראין פרשת פרה. ולפי זה ניחא דהוי מן התורה, דהלא עצם מצוה זו לשאול ל' יום לפני החג למדו ממש רבינו שעומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני. אמנם לפי דרך זה אין קריאה זו מן התורה אלא בזמן הבית כשהקריבו קרבן פסח ולא בזמן הזה, ואין בזה כדי לישב את שיטת המחבר. ועוד, דלדברי רש"י אין הכרח דמצוה לקרוא בתורה דוקא, ודברי השו"ע ברורים דמן התורה צריך קריאת התורה בעשרה בפרשה זו.

במצות פרה אדומה

ב. המלבי"ם בארצות החיים כתב, דעל ידי קריאה זו מקיימין את המצוה ד"זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר" (דברים ט, ז), דמצווין אנו לזכור את מעשה העגל. ואף שכבר כתב המגן אברהם (בסימן ס' סק"ב) דאין אנו נוהגין בזכירה זו משום שיש בה גנותן של ישראל, חידש המלבי"ם דעל ידי קריאת פרשת פרה שהיא תיקון לחטא העגל, כמו שכתב רש"י בשם ר' משה הדרשן "תבא אם ותקנח צואת בנה", מקיימין זכירת מעשה העגל [ושמעתה כיו"ב מאבי מורי שליט"א (זצ"ל) שחידש כן מדעתא דנפשיה].

אמנם צ"ע אם שייך לקיים מצות זכירת מעשה העגל בזכרון עקיף של מעשה פרה אדומה. ובמק"א דנתי כיוצא בזה אם מקיימין מצות סיפור יציאת מצרים בהלכות הפסח, וע"ע בדברי הראב"ד והר"ש משאנץ (בתורת כהנים ריש פרשת בחוקותי) דעל ידי הלכות מגילה מקיימים מצות זכירת מעשה עמלק עי"ש.

ג. בערוך השלחן (סי' תרפ"ה ס"ז) כתב דילפינן ממה דכתיב פעמיים "לחוקת עולם" בפרשה זו, ובספרי למדו מזה דמצות אפר פרה נוהגת אף לאחר חורבן הבית, והוסיף הערוך השולחן דמאידך קרא ד"לחוקת עולם" למדו דאף לאחר שבטלה אפר פרה יש מצוה בקריאת הפרשה עי"ש. ודבריו דברי נביאות המה ואין להם על מה שיסמוכו.

ד. במשך חכמה בפרשתנו (י"ט כ') כתב אף הוא דרך מחודשת על פי המבואר ביזמא (ה' ע"ב) דאף מקרא פרשה מעכבא טרם עשיית הפרה. אך אף לפי דרכו אין מצות קריאה אלא בשעת עשיית הפרה, ולא בזמן הזה עי"ש.

זאת חקת התורה

זאת חקת התורה

"זאת חקת התורה" (במדבר י"ט ב').

א

הנה אמרו חז"ל דטעמה של פרה לא נתגלתה, חוקה היא, ואף שלמה בחכמתו אמרו עליו "ביקש שלמה לידע טעמה של פרה, אמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה הימני", והקשו רבים וטובים, הלא ר' משה הדרשן הולך רכיל ומגלה סוד, וכמו שהביא רש"י בשמו משל לתינוק שטינף פלטין של מלך... תבא האם ותקנח צואת בנה".

ונראה בזה דלא רק שאין דבריהם סותרים זה את זה אלא אדרבה היא הנותנת, דבריהם משלימים זא"ז, דהנה במק"א כבר ביארנו דחטא העגל לא היה כפירה בעיקר, ולא עבודה זרה במובן המקובל, לא יצאו הם לתור אחרי אלהים אחרים, אלא טעו בחשבם שבידם לעשות עגל מעין הכרובים שבמקדש שהקב"ה ינהיגם על ידו, אחרי שבטעות חשבו שמשה רבם מת ולא ישוב אליהם, ולגודל הערצתם למשה רבינו אמרו "מי יתן לנו תמורתו", בטוחים היו שאין מנהיג בשר ודם שיכול לעמוד במקומו, ועשו את העגל בשמות הקודש ובספר יצירה כמ"ש במדרש, וכן כתב גם בבית הלוי על התורה. ונראה שכונתם היתה שהקב"ה ינהיגם ע"י העגל וכשם שמצינו (ב"ב צ"ט ע"א) שכאשר עשו רצונו של מקום היו פני הכרובים זה אל זה וכשלא עשו רצונו של מקום היו פניהם אל הבית, עי"ש.

ומחשבה זו פיגול היא ופוסלת בעבודה, דלא ניתנה להם רשות להתחכם ולהוסיף משלהם על מה שציוה רחמנא, והיה להם להאמין בתום לב למה שאמר להם משה שלאחר מ' יום יוריד להם תורה מן השמים.

ופרה אדומה שחוקה היא וכל ענינה עבודה תמה ותמימה, היא היא שמכפרת בסגולת מהותה על חטא העגל, ולכך כונת רבינו משה הדרשן

זאת חקת התורה

"תבא האם ותקנח צואת בנה".

ב

חקות הפסח וחוקת הפרה

"יהי לבי תמים בחקך, חקות הפסח וחקות הפרה" (תהלים קי"ט ה' ומדרש שם).

יש להבין הצד השווה שבין חוקות אלה, הפסח, והפרה, שדוד ביקש דקוא עליהם על תמימות הלב, ובמה הם דומים זה לזה.

ונראה שלא משום הדמיון שבהם אלא דוקא משום השוני, כמה רחוקים חקות הפסח מחוקות הפרה וכמה שונים הם זה מזה, בחוקות הפסח מצווים אנו לשאול, לשאול ולדרוש עד אין חקר, אפילו התם המתמם עם תמימים שואל "מה זאת", מי שאינו יודע לשאול גם ממנו אין אנו מרפים, ופותחים לו על אף שאין הוא יודע לשאול... אך בחקות הפרה, אף שלמה המלך החכם מכל אדם אסור לו לשאול ועליו אמרו חז"ל ביקש שלמה לידע טעמה של פרה, אמר "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", וכאשר אך יעיז לפצות פה אומרים לו "חקים חקתי גזירות גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריהן".

יש ואסור לשאול כבחקות הפרה ויש שחייבים לשאול כחקות הפסח, וביישוב סתירה זו שלימותו של אדם מישראל, ועל זה ביקש דוד "יהי לבי תמים בחקך".

ומה הכלל, מתי אנו אמורים לנהוג בחקות הפסח ומתי בחקות הפרה, דבר זה למדנו מאברהם אבינו בפרשת העקידה, דהנה כתב רש"י כאשר אמר הקב"ה לאברהם אל תשלח ידך אל הנער (בראשית כ"ב י"ב) "אל" אברהם אפרש לפניך שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע וחזרת ואמרת לי קח נא את בנך והעלהו לעולה, ועכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער", ולכאורה תמוה, למה המתין אברהם עד שיהיו לו שתי שאלות, ולמה לא שאל מיד כשהקב"ה אמר לו "העלהו שם לעולה", והלא אתמול אמרת לי "כי ביצחק יקרא לך זרע"?

זאת חקת התורה

מכאן למדנו דכל זמן שהיה מצווה ועומד, הזמן לעשות ולא לשאול, אך לאחר שנאמר לו "אל תשלח ידך" שוב איננו מצווה לעשות, זה הזמן לחקות הפסח, הזמן לשאול ולהבין.

הנה אמרו חז"ל (שבת פ"ח ע"א) "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ירדו ס' רבוא מלאכי השרת והלבישו להם שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע" ותמוה, הלא הכתרים ניתנו בשעה "שהקדימו", לא בשעה ש"אמרו" והרי הקדמה היתה רק אחת ולמה קיבלו שני כתרים.

ונראה דכאשר מקדימים נעשה לנשמע, תרתי אית ביה, נעשה שלפני נשמע - חקות הפרה, עשיה ללא שאלה והבנה, ונשמע שלאחר נעשה, היא חקות הפסח, הרצון ללמוד לשמוע ולהבין, ולכן קיבלו שני כתרים, אחד על חקות הפסח, נשמע שלאחר נעשה, ואחד על חקות הפרה, נעשה שלפני נשמע.

ג

גזירות גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריהן

"ד"א פרה אלו ישראל שנאמר כפרה סוררה סרר ישראל אדומה אלו ישראל שנאמר אדמו עצם מפנינים תמימה אלו ישראל שנאמר יונתי תמתי אשר אין בה מום אלו ישראל שנאמר כלך יפה רעייתי ומום אין בך אשר לא עלה עליה עול זה דורו של ירמיה שלא קבלו עליהם עולו של הקב"ה ונתתם אותה אל אלעזר הכהן זה ירמיה שנאמר מן הכהנים אשר בענתות והוציא אותה אל מחוץ למחנה עמה הגלי לבבל ושחט אותה לפניו ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת עיני צדקיהו עור ושרף את הפרה לעיניו וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף ואת כל בתי ירושלים ואת כל הבית הגדול שרף באש ולמה הוא קורא אותו הבית הגדול אלא זה בית מדרשו של רבן יוחנן בן זכאי ששם היו מתניין גדולתו של הקב"ה ולקח זה נבוכדנצר עץ ארז ואזוב ושני תולעת זה חנניה מישאל ועזריה

זאת חקת התורה

והשליך אל תוך שריפת הפרה קטל המון שביבא די נורא ואסף זה הקב"ה דכתיב ביה ונשא נס לגויים ואסף נדחי ישראל איש זה הקב"ה דכתיב ביה ה' איש מלחמה טהור זה הקב"ה דכתיב טהור עינים מראות ברע את אפר הפרה אלו גלויותיהם של ישראל והניח מחוץ למחנה במקום טהור זה ירושלים שהיא טהורה והיתה לעדת בני ישראל למשמרת לפי שבעולם הזה ישראל מיטמאין ומיטהרין על ידי כהן אבל לעתיד לבא הקב"ה עתיד לטהרן ומה טעם וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וגו'" (ילקוט שמעוני חקת).

למדנו מדברי המדרש, דלא רק בטעמי המצוות נאמר "חקים חקתי גזירות גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריהן", אלא אף בהנהגתו ית"ש ובגורל כלל ישראל החביבין שנקראו בנים למקום, ומיוסרים הם יותר מכל האומות, גולה אחר גולה, גולה וסורה ודמעתה על לחיה, אף בשאלה גדולה זו נאמר, גזירות גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריה".

אך זאת נדע לבטחה "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך", אמנם מתיסרים אנו אך יסורים של אהבה הם.

ואף זאת נדע ונאמין שיסורים אלה ממרקים עון ומכפרים פשע ועל ידם נזכה לאור באור הנצח ונזכה לחיי עולם הבא... כל דעביד רחמנא לטב עביד!

ואף חיזוק גדול באמונה נלמד מגורלו הקשה של עם ישראל לאורך הגלות הוא מה שכתב הגאון יעבץ בסולם בית א-ל (והדברים היו שגורים תמיד על לשונו של מו"ר מרן האדמו"ר מצאנז בעל "דברי יציב") "חי ראשי כאשר אני מתבונן בקיום עמנו בגלות שה אחת בין שבעים זאבים גדול הנס הזה בעיני יותר מכל הנסים שנעשו לאבותינו במצרים ועל הים ובארץ ישראל".

ואכן קיום כלל ישראל לדורות עולם אין לו אח ורע בתולדות ימי עולם, ממלכות אדירות קמו ונפלו, עבר זמנם ובטל סברם ולא נשאר מהם שריד ופליט, ועם ישראל ללא ארץ וללא דגל, ללא צבא וללא ריבונות, מפוזר

זאת חקת התורה

ומפורד בין כל העמים חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים.

אין זה אלא סגולת הנצח של כלל ישראל כמובטח בתורה ובנביאים, "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיוך, ואומר לך בדמיוך חיי" וכבר אמר אבי האומה אברהם אבינו "ואנכי עפר ואפר" וכתבו התוס' בברכות י"ז ע"א "מה עפר אינו מקבל כליה לעולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם כמו שהוא אומר והיה זרעך כעפר הארץ", הן הם שעמדו לנו באורך הגלות.

והמהרש"ל שם כתב בדרך אחר:

"ואני שמעתי מה עפר הכל דורסים עליה ואח"כ היא דורסת על כל הדורסים אף אני כן לכל מצערי"

ויה"ר שנזכה בקרוב לקיום דברי אדוננו המהרש"ל בביאת גואל צדק בב"א.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

